

Андрій Міносян, к.і.н., проф., ДБТУ
Олексій Варипаєв, к.ф.н., доц., ДБТУ
Любов Юрченко, д.ф.н., проф., ХНУЦЗ

РОСІЙСЬКА ІМПЕРСЬКА ПОЛІТИКА І УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ

Історично склалося так, що договір 1654 року, який розглядався як тимчасовий мілітарний союз, перетворився на тривалі соціально-економічні та політичні «обійми», що, врешті-решт, позбавили український народ бажаної свободи, незалежності, призвели до повної втрати державності. Наявність в українських землях фермерських козацьких господарств, залучення найманої робітничої сили, пожвавлення торгово-грошових відносин разом з демократичними зрушеннями у політичних справах незабаром через політику протекціонізму та запровадження системи кріпосництва отримали зворотній відклик в контексті залучення до розвитку капіталістичних відносин, що активно відбувалися в тогочасній Європі[1;с.70] .

З самого початку російський царизм і політично і економічно намагався ліквідувати будь-які прояви самостійності українців, залучивши їх величезний потенціал в якості засобу зміцнення могутності власної держави[1;с.103]. Намагання збереження національної ідентичності, державницьких устремлінь, самосвідомості викликали надзвичайно жорстку реакцію з боку відповідних установ і структур.

Й надалі перебування України у складі Російської імперії мало чим відрізнялося від долі інших колонізованих народів, приєднаних так само насильницьким шляхом, коли ліквідовувалися самобутня економіка, приватне землеволодіння, утискалися права української шляхти, проводилася асиміляція місцевого населення. В таких умовах «утримувати в собі українство» було нелегкою справою.

Втягування українського суспільства у формат російської кріпосницької системи супроводжувалося одночасно нищенням усього, що могло нести в собі загрозу імперській політиці, свідченням чому є чисельні архівні, джерельні матеріали, в т.ч. й від іноземців[2;с. 132].

Варто зазначити, що поведінка усіх без винятку царських адміністрацій зводилася до унеможливлення розгляду українського народу як окремо існуючої етнічної групи з безумовним правом самостійного розвитку. За спостереженнями сучасників, «народ України тужить за своєю свободою й очікує лише, де знайти заступництво й допомогу, щоби повстати проти Росії» [4;с. 82]. Тим більш не йшла мова про можливість відтворення незалежної державної організації навіть на правах автономії у складі централізованої російської держави.

З поваленням російського царизму ситуація навколо українського питання принципово не змінилася, коли ані Тимчасовий уряд, ані радянська влада не вважали за потрібне надання українському народові права на створення самостійної держави. Радянське керівництво небезпідставно розглядало винятковість знаходження України у складі новоутвореної союзної держави як ключового елемента у побудові державного об'єднання нового типу.

Формально оголошена українська державність у складі СРСР мало що змінювала у подальшому становищі місцевого населення, позбавленого будь-яких реальних прав і свобод. До того ж, політична реакція західного світу, за певним винятком (В. Черчилль писав про небезпечність радянської експансії в умовах нерішучості та очікування західного світу [4;с.19], виключала можливість розглядати українське питання окремо від радянської держави.

Політика умиротворення, що за тих умов яскраво проявилася у ставленні як до фашистської Німеччини, так і до Радянського Союзу, розглядалася як слабкість і провокувала на наступні дії з точки зору надання «братської допомоги» народам західноукраїнських земель в контексті священної місії визволення від гніту імперіалістів в умовах початку Другої світової війни [6; с. 63].

Успішності цієї агресії багато в чому сприяла політика надання іншому агресорові – фашистській Німеччині усього, що він вимагає, в обмін на обіцянку не висувати територіальних претензій у Європі [5; с. 169] .

Схожість обох тоталітарних режимів проявлялася, в тому числі, й в абсурдних звичках нав'язувати свою справедливість та правоту з метою прийняття тиранії у вигляді богоугодної справи [6;с.35].

Розпад та відновлення імперських ідей та структур зберігався протягом всього існування радянської системи, що надавала перевагу етноциду і лінгвоциду поневолених корінних народів, серед яких український потерпав чи не найбільше. Цілеспрямовано і планомірно знищувалися унікальні мова, культура, історична пам'ять в межах оголошеної нової історичної спільноти під назвою «радянський народ».

Пропаганда позитивного дискурсу радянської імперії стала основою державної політики й Російської федерації, що ще більше ускладнило українсько-російські взаємини з погляду на демократичний розвиток нашої країни, її шлях до європейської інтеграції, консолідації з усім цивілізованим світом. Цивілізаційна несумісність України та Росії набула більшого характеру в умовах посилення путінської пропаганди про гегемонію і велич російської держави, виправдання територіальних претензій, повернення до радянських кліше розподілу сфер впливу у сучасному світі.

Демократичні зрушення в українському суспільстві, процеси дерусифікації, подолання історичної амнезії супроводжувалися з боку північного сусіда використанням не тільки політичного, економічного тиску, але й прямими порушеннями існуючих міжнародних правових норм, що й призвело до прямої військової агресії і розв'язаної війни проти українського народу. Проте, розрахунок на знищення нашої ідентичності шляхом військової агресії з боку Росії вкотре не виправдався завдяки національному супротиву українського народу. Руйнація міфу про «другу армію світу», згуртованість влади і суспільства, героїчні дії українських військових дозволили більш уважніше західним політикам придивитися до України як потенційного союзника і партнера, спроможного у невіддаленій перспективі зіграти вирішальну роль у формуванні нового світосприйняття оновленої Європи.

Нарешті, ця війна навіть теоретично виключила можливість подальшого співіснування на демократичній основі з країною-агресором у її сучасному державному оформленні, зберігши виправдані сподівання та очікування кардинальних змін у російському політичному просторі за результатами майбутнього політичного переоблаштування європейського та світового простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варипаєв О.М., Міносян А.С. Ментальні архетипи української культури: формування нації та національної держави // Тоталітарне суспільство як загроза розвитку демократичної держави: Всеукраїнська науково-практична конференція, 18 жовтня 2018 р.: [до 85-ї річниці Голодомору в Україні : матеріали] / редкол. : О. І. Черевко [та ін.]; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. Х. : ХДУХТ, 2018. С. 69–73.
2. Міносян Андрій, Варипаєв Олексій, Юрченко Любов Генеза національно-культурної самосвідомості українського народу в умовах русифікаторської політики царизму // Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті [текст] : збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 11 – 12 червня 2020 року / науковий редактор Тетяна Єщенко. – Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. - с. 131-134.
3. МІНОСЯН Андрій, ВАРИПАЄВ Олексій, ЮРЧЕНКО Любов Теорія та практика тоталітарного мислення на зламі століть: українські реалії // Національна пам'ять (на вшанування жертв тоталітаризму): [Текст]: збірник наукових праць/ Упорядник і науковий редактор Гірна Н.М.– Львів: Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2021. С. 61-66.
4. Новак А. Як поставала «імперія зла»? Досвід Центрально-Східної Європи. Київ: Дух і літера, 2021. 352с.;
5. Аксельрод А. Вінстон Черчилль, СЕО. 25 уроків лідерства для бізнесу. Київ: Форсі Україна, 2022. 304с.

6. Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію.
Харків: Віват 2022. 400с.

7. Черненко А. Українська національна ідея. – Дніпропетровськ, 1994.
187с.